

2026

Tco

Allt börjar med **jobben**

TCO:s kompetensförsörjningspolitiska program

Rapportförfattare

Håkan Gustavsson
hakan.gustavsson@tco.se

Sofia Hylander
sofia.hylander@tco.se

Joakim Lindström
joakim.lindstrom@tco.se

Förord

Sverige befinner sig i en tid av stora förändringar. Klimatomställningen, digitaliseringen, AI-revolutionen och en snabbt åldrande befolkning skapar nya utmaningar för arbetslivet och ställer stora krav på samhällets förmåga att ställa om. I den utvecklingen finns en avgörande insikt: allt börjar med jobben.

Det här programmet är TCO:s samlade svar på de utmaningar och möjligheter som präglar framtidens arbetsmarknad. Utmaningarna är stora. Arbetslösheten är hög och många har varit utan arbete länge, förutsättningarna för matchningen på arbetsmarknaden är svåra och hindren för utländsk arbetskraft är stora. Det saknas en samlad vision för jobben.

Detta behöver förändras. Vägen framåt är en arbetsmarknadspolitik som faktiskt ger resultat – och ett tydligt mål om full sysselsättning. Inte som en from förhoppning, utan som ett styrande politiskt mål som präglar hela kompetensförsörjnings- och arbetsmarknadspolitikerna.

En välutbildad befolkning är en av grundstenarna för att klara kompetensförsörjningen. Det kräver att vi får mer utbildning i arbetsmarknadspolitikerna men även mer arbetsmarknad i utbildningspolitiken. Utbildningssystemet behöver erbjuda kvalitativ utbildning till de som är på väg in i arbetslivet, till redan yrkesverksamma och omställning för dem som behöver skola om sig.

Vi måste också göra mer för att bryta den höga långtidsarbetslösheten. Det är en av våra största utmaningar som samhälle. För att lyckas med det krävs mer av sådant vi genom forskning vet funkar: matchande och rustande insatser, anställningar med stöd och yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning. Men trots att det är insatser som dokumenterat ger goda resultat ligger exempelvis anställningar med stöd idag på historiskt låga nivåer. Det är ett tydligt tecken på att politiken inte använder de verktyg som faktiskt ger resultat. Att ställa hårdare krav på arbetslösa genom till exempel lägre ersättningar och bidragstak har varit fokus i politiken de senaste åren. Det är en återvändsgränd som inte kommer hjälpa de som står långt från arbetsmarknaden att skaffa sig de kompetenser och färdigheter som krävs för att komma i arbete.

TCO:s förhoppning är att programmet ska ge vägledning och svar på hur Sverige kan säkra kompetensförsörjningen och konkurrenskraften i en föränderlig omvärld. Gör vi det kan samhället hålla ihop och vi kan få en gemensam framtid att längta till.

Therese Svanström
Ordförande TCO

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	6
EN VÄL FUNGERANDE KOMPETENSFÖRSÖRJNING ÄR VIKTIG FÖR BÅDE MÄNNISKOR OCH FÖR SAMHÄLLET	8
EN VÄLUTBILDAD BEFOLKNING LÄGGER GRUNDEN FÖR SAMHÄLLETS KOMPETENSFÖRSÖRJNING	11
VÄLFUNGERANDE MEN TYDLIGT TUDELAD ARBETSMARKNAD	15
TCO:S VIKTIGASTE ARBETSMARKNADSPOLITISKA FÖRSLAG FÖR EN BÄTTRE KOMPETENSFÖRSÖRJNING	21
EN ATTRAKTIV ARBETSLÖSHETSFÖRSÄKRING STÄRKER SAMHÄLLETS OMSTÄLLNINGSFÖRMÅGA.....	26
MIGRATIONEN TILL ARBETSMARKNADEN BIDRAR TILL SVERIGES KOMPETENSFÖRSÖRJNING	29

Sammanfattning

En väl fungerande kompetensförsörjning är central för både individers möjligheter och samhällets utveckling. I TCO:s kompetensförsörjningspolitiska program tas ett samlat grepp om teman som har betydelse för samhällets kompetensförsörjning: utbildning för omställning, arbetsmarknadspolitik, arbetslöshetsförsäkring och arbetskraftsinvandring. En central utgångspunkt är att utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken behöver bli mer ambitiös och långsiktig samt i högre grad samverka för att möta framtidens kompetensbehov.

Samhällsförändringar ställer krav på ny politik

Stora strukturella förändringar i samhället som den gröna omställningen, digitalisering och AI påverkar arbetsmarknadens kompetensbehov och ställer krav på ny politik. Demografiska förändringar med fler äldre och lägre tillskott av personer i arbetsför ålder kan leda till rekordhög arbetskraftsbrist i nästa högkonjunktur.

Utbildningens roll i kompetensförsörjningen

Grund- och gymnasieskolan skapar förutsättningar för att eleverna ska vara anställningsbara, utbildningsbara men också omställningsbara. Fullständiga gymnasiebetyg är ofta en förutsättning för anställning och vidare studier. Att fler elever fullföljer gymnasiet är därför centralt. En likvärdig och kompensatorisk grund- och gymnasieskola behöver kompletteras med en vuxenutbildning som ger en andra chans.

TCO vill också se en stark folkbildning som bidrar till kompetensförsörjningen och demokratin. Lika viktigt är kvalitativ högre utbildning i hela landet. Lärosätenas utbildningsutbud behöver tillgodose både nybörjarstudenternas och omställningsstudenternas behov. Både äldre och nyare lärosäten måste ges rimliga förutsättningar att erbjuda forskningsanknuten utbildning. Vid sidan om lärosätena spelar yrkeshögskolan en viktig roll för samhällets kompetensförsörjning. Arbetsgivarna har ett stort ansvar för arbetsplatsnära kompetensutveckling för att möta nya kompetenskrav. Därutöver ger omställningsstudiestödet – i kombination med ett förstärkt utbildningsutbud för yrkesverksamma – goda möjligheter till vidareutbildning och omställning.

Välfungerande men tudelad arbetsmarknad

Den svenska arbetsmarknaden har ett internationellt sett högt arbetskraftsdeltagande och en hög sysselsättningsgrad. Samtidigt kännetecknas den av hög arbetslöshet, särskilt bland personer med kort utbildning, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning. Arbetslösheten är ojämnt fördelad och arbetsmarknaden tydligt tudelad, med en stor andel långtidsarbetslösa och personer med svag konkurrensförmåga. Kärnan i problemet är att förutsättningarna för matchning har blivit allt svårare då jobben för personer med kort utbildning blivit färre och att allt fler arbetsökande står långt från arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadspolitiska förslag

Behovet av mer aktiv arbetsmarknadspolitik är stort. För att fler ska komma i arbete krävs specifika och inte generella stöd och insatser.

TCO:s viktigaste förslag för en bättre kompetensförsörjning:

- Staten och arbetsförmedlingen ska fortsätta ha huvudansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Arbetsförmedlingen måste ges förutsättningar att öka antalet arbetsförmedlare och sin lokala närvaro i landet.
- Fler arbetslösa behöver få en yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning.
- Fler arbetslösa med kort utbildning bör gå till reguljära studier.
- Fler av de arbetslösa behöver mer personligt och individanpassat stöd. I detta ingår även ökat stöd till arbetssökande med funktionsnedsättningar.
- Fler arbetslösa behöver få en insats på en arbetsplats. Anställningar med stöd och arbetspraktik är särskilt viktiga för de med kort utbildning men som av olika anledningar kanske inte har förutsättningar att studera.

Arbetslöshetsförsäkrings roll

En attraktiv arbetslöshetsförsäkring stärker samhällets omställningsförmåga. TCO vill att:

- Taket i arbetslöshetsförsäkringen höjs så att 80 procent av arbetstagarna kan få 80 procent av sin tidigare lön i ersättning.
- Taket indexeras mot löneutvecklingen, så att värdet av ersättningen inte urholkas över tid.
- Nedtrappningen i arbetslöshetsförsäkringen som infördes 2025 förändras för att inte försvåra matchningen.
- Arbetslöshetsförsäkringen ska omfatta fler. Inkomstvillkoret behöver därför vara tillräckligt lågt så att fler kan kvalificera sig.

Arbetskraftsmigrationens betydelse och utmaningar

Arbetskraftsmigrationen är viktig för kompetensförsörjningen, särskilt inom vissa yrken och i delar av landet. Nuvarande regelverk är dock svåröverskådligt och komplicerat, vilket skapar osäkerhet för arbetstagare och försvårar seriösa arbetsgivares rekrytering. TCO vill att reglerna förenklas och anpassas för att bättre samverka med arbetsmarknaden, kollektivavtalen och arbetsrätten, vilket både underlättar rekrytering och stärker tryggheten för utländska arbetstagare.

En väl fungerande kompetensförsörjning är viktig för både människor och för samhället

Att kompetensförsörjningen fungerar väl är av stor betydelse för både enskilda individer och för samhället i stort. En väl fungerande kompetensförsörjning förutsätter samtidigt ett kvalitativt och tillgängligt utbildningssystem. För den enskilde innebär goda möjligheter till kunskap och utbildning – på alla nivåer och under hela livet – bättre möjligheter att forma sitt eget liv och sin egen yrkesbana. Det gör att möjligheterna att hitta sitt första arbete stärks, liksom möjligheterna att få ett nytt arbete om man skulle bli arbetslös. Det innebär också att det är lättare att byta jobb eller gå vidare i karriären mitt i livet om man så önskar. Goda möjligheter till utbildning och kompetensutveckling lägger, tillsammans med det stöd som erbjuds av arbetsmarknadens parter omställningsorganisationer och en bra arbetslöshetsförsäkring, grunden för enskilda individers frihet och trygghet såväl på som utanför arbetet.

Ett tillgängligt och inkluderande utbildningssystem är också avgörande för samhällets utveckling i vid bemärkelse. Kunskap och bildning utvecklar individer samt skapar samhällsengagemang och delaktighet, vilket stärker demokratin. En välutbildad befolkning skapar tillväxt genom ökad produktivitet och stärkta förutsättningar för kreativitet och innovation. Vidareutbildning och kompetensutveckling av medarbetare ökar också arbetsgivarnas möjligheter att utveckla sina verksamheter och sin produktion.

På motsvarande sätt gynnas såväl enskilda som samhället och arbetsgivarna av en väl fungerande arbetsmarknadspolitik. En ändamålsenligt utformad arbetsmarknadspolitik förbättrar matchningen på arbetsmarknaden genom att förkorta tiden i arbetslöshet för den som är utan arbete, och bidrar till kompetensförsörjningen genom att bland annat innehålla utbildningar till bristyrken.

Såväl enskilda som samhället och arbetsgivarna gynnas av en väl fungerande arbetsmarknadspolitik.

Brist på arbetskraft och brist på kollegor är ett problem i många verksamheter, vilket påverkar arbetsmiljön negativt – både i näringslivet och i offentliga verksamheter. En arbetsmarknadspolitik som tar sikte på att ännu fler ska komma i arbete skapar således förutsättningar för en bättre arbetsmiljö samtidigt som det också lägger en bättre grund för kompetensförsörjningen och därmed även för tillgången till välfärdstjänster. En väl fungerande arbetsmarknadspolitik är även viktig för de yrkesverksamma som förlorar sin anställning.

Arbetsmarknadspolitiken skapar också förutsättningar för högre sysselsättning och lägre arbetslöshet och därmed för fler arbetade timmar i ekonomin. Detta stärker i sin tur de offentliga finanserna, vilket i nästa steg skapar bättre förutsättningar att långsiktigt utveckla vår gemensamma välfärd.

På samhällsnivå förutsätter en väl fungerande kompetensförsörjning således både goda möjligheter till utbildning under hela livet och en arbetsmarknadspolitik som tar tillvara potentialen hos fler. Kompetensförsörjningen underlättas även av omställningsorganisationernas stöd och av en arbetslöshetsförsäkring som ger trygghet vid omställning. För de yrkesverksamma handlar kompetensförsörjning också om god tillgång till arbetsplatsnära kompetensutveckling och attraktiva arbetsvillkor.

Sammantaget lägger detta grunden för en samhällsutveckling präglad av tillväxt och innovation med såväl ett dynamiskt näringsliv som offentliga verksamheter som erbjuder tjänster av hög kvalitet.

Stora samhällsförändringar ställer krav på ny politik...

Omvärlden, samhället och arbetslivet, inom såväl privata som offentliga verksamheter, förändras ständigt. Just nu sker stora strukturella förändringar i samhället och på arbetsmarknaden, kanske i en snabbare takt än någonsin tidigare. Den gröna omställningen, anpassningar i samhället med anledning av klimatförändringarna, digitalisering och AI är exempel på förändringar som påverkar efterfrågan på arbetskraft och kompetenser. Den nu pågående strukturomvandlingen beskrivs dessutom påverka andra yrkesgrupper än vad som varit fallet vid tidigare förändringar. I den strukturomvandling vi befinner oss i nu väntas inte minst tjänstemännen påverkas mer än tidigare.¹

¹ Se exempelvis Fredriksson, P, G Graetz, L Hensvik och D Seim, (2023) *Konjunkturrådets rapport 2023, Strukturomvandling på svensk arbetsmarknad: konsekvenser och policyåtgärder*, SNS Förlag.

Samtidigt leder ändrade demografiska förutsättningar under kommande år till fler äldre i befolkningen och ett lägre tillskott av personer i arbetsför ålder än vad vi varit vana vid. Detta innebär sannolikt stora utmaningar där både efterfrågan på och utbudet av arbetskraft påverkas. Om prognoserna slår in kan bristen på arbetskraft i nästa högkonjunktur bli högre än någonsin tidigare.

På senare år har också arbetslösheten och dess sammansättning förändrats kraftigt, vilket inneburit att en mycket stor andel av de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen står långt eller mycket långt från arbetsmarknaden. Även detta går att likna vid en strukturell förändring som ställer nya krav på arbetsmarknadspolitiken. Till detta kan också läggas den omläggning av arbetsmarknadspolitiken och den reformering av Arbetsförmedlingen som skett under de senaste åren. Sammantaget skapar dessa omfattande förändringar i samhällets behov av en ny arbetsmarknads- och kompetensförsörjningspolitik.

...och skapar behov av ett nytt program

De stora förändringar och de nya förutsättningar för arbetslivet och arbetsmarknaden som beskrivs ovan är bakgrunden till TCO:s kompetensförsörjningspolitiska program. I programmet ges en fördjupad analys och lägesbeskrivning av teman som har betydelse för samhällets kompetensförsörjning: utbildning för omställning, arbetsmarknadspolitik, arbetslöshetsförsäkring och arbetskraftsinvandring.

I programmet presenteras TCO:s förslag för att förbättra förutsättningarna för kompetensförsörjningen och arbetsmarknadens funktionssätt. Förslagen bidrar därmed till ökad tillväxt och produktivitet, förbättrad konkurrenskraft samt till minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning. Ett eget arbete och en egen försörjning är också nycklar för förbättrad integration. Förslagen bidrar även till en stärkt förmåga att hantera såväl klimatomställningen som andra strukturomvandlingar i samhället. Sammantaget innebär detta även bättre förutsättningar för välfärden och för dess verksamheter. Programmets förslag om aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser är baserade på evidens från forskning och på beprövad erfarenhet.

TCO:s förslag bidrar till ökad tillväxt och produktivitet, förbättrad konkurrenskraft samt till minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning.

En välutbildad befolkning lägger grunden för samhällets kompetensförsörjning

Utbildning och kunskap är en av de viktigaste nycklarna till välbefinnande och välfärd. En välutbildad befolkning stärker tillväxten och konkurrenskraften, ökar den sociala rörligheten och underlättar omställningen. På ett övergripande plan förutsätter detta ett skattefinansierat och tillgängligt utbildningssystem som både säkerställer grundutbildning för barn och unga av god kvalitet och ger yrkesverksamma tjänstemän goda möjligheter till omställning och vidareutbildning.

På en arbetsmarknad präglad av stora förändringar ökar behovet av flexibilitet, omställningsförmåga och livslångt lärande. Detta förutsätter ett utbildningssystem med förmåga att anpassa sig till både nya behov och nya kompetenskrav. Det innebär att utbildningssystemets olika delar måste leverera kvalitativ utbildning till dem som är på väg in i arbetslivet, till yrkesverksamma som behöver kompetensutveckling och omställning, samt till dem som vill byta jobb eller gå vidare yrkesmässigt mitt i livet.

En likvärdig grund- och gymnasieskola och en vuxenutbildning som ger en andra chans

För att vara gångbar på arbetsmarknaden – såväl på dagens som på framtidens – krävs i allmänhet fullständiga gymnasiebetyg. För en arbetsgivare är fullständiga betyg ofta ett kvitto på att en person är anställningsbar. Det är i många fall viktigare än vilket specifikt gymnasieprogram man läst. Fullständiga betyg är även nödvändiga för fortsatta studier samtidigt som det ökar möjligheterna att byta yrkesbana senare i livet.

För att lyckas med kompetensförsörjning är det därför viktigt att grund- och gymnasieskolan skapar förutsättningar för att eleverna ska vara anställningsbara, utbildningsbara men också omställningsbara. Det är därför

betydelsefullt att så många elever som möjligt genomgår samt fullföljer en gymnasieutbildning, både för den enskilde och för samhället i stort. Skolans roll och utmaning blir att tidigt fånga upp de barn och ungdomar som är i riskzonen att lämna gymnasieskolan utan fullständiga betyg och att underlätta för dem att fullfölja sin utbildning.

Grund- och gymnasieskolan skapar förutsättningar för att eleverna ska vara anställningsbara, utbildningsbara men också omställningsbara.

En likvärdig och kompensatorisk grund- och gymnasieskola måste därutöver kompletteras med en kvalitativ vuxenutbildning – både för dem som av olika skäl saknar en gymnasieutbildning och för potentiella yrkesväxlare. Olika former av vuxenutbildning ger individer som saknar gymnasiekompetens en andra chans och skapar nya vägar in på arbetsmarknaden. Ett brett utbud av vuxenutbildning, såväl grundläggande som yrkesinriktad och dimensionerad utifrån arbetsmarknadens behov, är därmed ytterligare en viktig byggsten för både samhällets kompetensförsörjning och enskilda individers möjlighet till omställning.

En stark folkbildning som bidrar till både kompetensförsörjning och demokrati

Folkbildningen – det vill säga folkhögskolor och studieförbund – utgör ytterligare en central del av den svenska bildningstraditionen. Folkhögskolan är en viktig väg in på arbetsmarknaden då den ger den som av olika skäl misslyckats i skolan eller är nyanländ möjlighet att erövra en gymnasiekompetens. Lika viktiga för kompetensförsörjningen är de yrkes- och kulturutbildningar samt kortare kurser som folkhögskolor i hela landet också erbjuder.

Trygghet

Tryggheten ligger inte primärt i det jobb man har, utan i de jobb man kan få. Ur det perspektivet är den högre utbildningen avgörande för samhällets kompetensförsörjning.

Inom ramen för studieförbundens verksamhet erbjuds individen såväl kunskap och bildning som möjligheten att skapa nya kontakter, ta del av samhällsintroduktion eller förstärka sitt samhällsengagemang. Både folkhögskolor och studieförbund är därmed viktiga förutsättningar för såväl kompetensförsörjning som integration och demokrati.

En kvalitativ högre utbildning – tillgänglig i hela landet

Med utgångspunkten att högre utbildning och forskning är helt avgörande för Sveriges utveckling och välbefinnande har TCO sedan start arbetat för breda utbildningsinvesteringar och ett välfungerande system för högre utbildning.

Långsiktiga satsningar på samhällets kunskapsuppbyggnad, innovationskraft och befolkningens utbildningsnivå är också gynnsamma för individers omställningsförmåga och därmed deras trygghet och ställning på arbetsmarknaden. Tryggheten ligger inte primärt i det jobb man har, utan i de jobb man kan få. Ur det perspektivet är den högre utbildningen avgörande för samhällets kompetensförsörjning, både för att skapa nya och mer kvalificerade jobb och för att ge individer de kunskaper och färdigheter som behövs för en omställning som bygger på kunskap och innovation.

Den högre utbildningen ska enligt högskolelagen vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet. Genom att träna studenter i kritiskt tänkande, självreflektion, problemlösning och förmågan att se saker utifrån olika perspektiv bidrar universitet och högskolor också till såväl bildning som till en demokratisk samhällsutveckling. Universitet och högskolor har stor frihet att dimensionera sitt utbildningsutbud utifrån studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov och ska i sin verksamhet även främja ett livslångt lärande. Det är därmed centralt att lärosätenas utbildningsutbud både tillgodoser nybörjarstudenternas behov av grund- och avancerad utbildning och omställningsstudenternas behov av vidareutbildning.

Högre utbildning av god kvalitet är med andra ord helt avgörande för den nationella kompetensförsörjningen, därmed är det också betydelsefullt att säkra tillgången till högre utbildning i hela landet. För TCO är det därför viktigt att både äldre och nyare lärosäten ges rimliga förutsättningar att erbjuda forskningsanknuten utbildning och profilerade forskningsmiljöer. Att öka tillgängligheten till högre utbildning i hela landet genom decentraliserade akademiska miljöer och lärcentra är ytterligare en faktor som bidrar till lokal och regional kompetensförsörjning.

Högre utbildning av god kvalitet är med andra ord helt avgörande för den nationella kompetensförsörjningen, därmed är det också betydelsefullt att säkra tillgången till högre utbildning i hela landet.

Vid sidan om lärosätena spelar yrkeshögskolan en viktig roll i samhällets kompetensförsörjning – inte minst när det handlar om omställning för yrkesverksamma. Yrkeshögskolans modell där utbildningar utvecklas och drivs i nära samverkan med lokala och regionala arbetsgivare i hela landet skapar goda möjligheter att utforma utbildningar som tillgodoser den nya arbetsmarknadens kompetenskrav.

Arbetsgivarna har ett stort ansvar för medarbetarnas kompetensutveckling

Klimatomställning, digitalisering och AI är exempel på samhällsförändringar som påverkar arbetsmarknaden och de kompetenser som efterfrågas – och därmed de yrkesverksammas behov av kompetensutveckling och vidareutbildning. I den pågående strukturomvandlingen är olika verksamheters förmåga att ställa om starkt avhängig arbetskraftens kompetens. Detta ställer höga krav på den arbetsplatsnära kompetensutvecklingen, det vill säga den kompetensutveckling som arbetsgivaren organiserar och finansierar. Arbetsgivare som vill utveckla sin innovationsförmåga och konkurrenskraft kan inte enbart förlita sig på nyrekryteringar för att möta framtidens kompetensbehov utan måste löpande utveckla medarbetarnas kompetens för att hålla jämna steg med utvecklingen.

Omställningsstudiestöd avgörande för tjänstemännen – tillsammans med ett förstärkt och relevant utbildningsutbud

TCO har i flera undersökningar visat att det finns ett stort utbildningsbehov bland yrkesverksamma tjänstemän och att tjänstemännen – som ofta har en akademisk utbildning i botten – i första hand efterfrågar vidareutbildning på universitet, högskolor och inom yrkeshögskolan.² Vid sidan av arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling utgör därför omställningsstudiestödet en unik möjlighet för individen att finansiera sin vidareutbildning. Den fortsatt stora volymen ansökningar om omställningsstudiestöd visar också på ett fortsatt stort intresse för egeninitierat livslångt lärande.

Omställningsstudiestödet är därmed helt avgörande för tjänstemännens möjligheter till omställning och vidareutbildning. Men för att stödet ska nå sin fulla potential är det av stor vikt att det kompletteras med ett förstärkt utbildningsutbud för yrkesverksamma. TCO vill därför att såväl högskolan som yrkeshögskolan får i uppdrag att utveckla ett förstärkt utbildningsutbud för yrkesverksamma med fler korta och flexibla kurser anpassade utifrån arbetsmarknadens nya kompetensbehov.

FÖRDJUPNING

Vad är omställningsstudiestöd?

Omställningsstudiestödet är ett studiestöd för vuxna mitt i arbetslivet, för yrkesverksamma som är etablerade på arbetsmarknaden och har jobbat i minst åtta år. Omställningsstudiestödet gör det möjligt att studera och bredda sin kompetens, antingen genom att vidareutveckla sig inom sitt område eller genom att byta spår.

Omställningsstudiestödet består dels av ett bidrag på 80 procent av den tidigare lönen (upp till maximalt 5 580 kr per vecka 2025), dels av ett frivilligt studielån. Omställningsstudiestöd kan beviljas för alla utbildningar som ger rätt till studiemedel, under förutsättning att utbildningen bedöms stärka individens framtida ställning på arbetsmarknaden. Bedömningen om den aktuella utbildningen stärker individens framtida ställning på arbetsmarknaden görs i första hand av den sökandes omställningsorganisation.

Studier med omställningsstudiestöd kan bedrivas på heltid (100 procent) eller på deltid (75, 60, 50, 40 eller 20 procent). Stödet är därmed lätt att kombinera med deltidsarbete. Det är dock bara möjligt att få omställningsstudiestöd för den procentandel man inte jobbar.

Omställningsstudiestödet ges i upp till 44 heltidsveckor vilket motsvarar ungefär ett års studier på heltid. Vid studier med omställningsstudiestöd på deltid räcker veckorna längre. Tanken är att det framöver ska vara möjligt att återkvalificera sig till ytterligare 22 veckor med omställningsstudiestöd så att individer sammanlagt ska kunna få omställningsstudiestöd i maximalt 66 veckor under ett yrkesliv. Om den sökandes arbetsplats omfattas av huvudavtalet kan den sökandes omställningsorganisation därutöver erbjuda ett kompletterande studiestöd.

² TCO, (2022), *Varför händer det inget? Om omställningsstudiestödet och behovet av fler utbildningar för yrkesverksamma.*

Välfungerande men tydligt tudelad arbetsmarknad

Svensk arbetsmarknad fungerar på många sätt väldigt bra

Den svenska arbetsmarknaden fungerar på många sätt väldigt bra. Ett tydligt tecken på det är att Sverige under mycket lång tid har kännetecknats av ett internationellt sett mycket högt arbetskraftsdeltagande och en hög sysselsättningsgrad. Detta gäller både män och kvinnor, även om kvinnornas deltagande på arbetsmarknaden fortfarande är lägre än männens.

Att så stora delar av befolkningen är aktiva på arbetsmarknaden är mycket positivt och skiljer ut Sverige från stora delar av vår omvärld där såväl arbetskraftsdeltagande som sysselsättningsgrader generellt sett är betydligt lägre. Detta gäller inte minst kvinnor och äldre som i Sverige deltar i arbetslivet i betydligt högre grad än i många andra länder. Sammantaget visar detta att den svenska arbetsmarknaden i grunden fungerar väl.

På senare år har även sysselsättningsgraden för personer födda utanför Sverige ökat påtagligt och närmast sig andelen sysselsatta bland inrikes födda. I ett internationellt perspektiv så har även utrikes födda en jämförelsevis hög sysselsättningsgrad i Sverige. Detta gäller inte minst utrikes födda kvinnor. Trots att utrikes födda stärkt sin position på den svenska arbetsmarknaden kvarstår fortfarande en inte obetydlig skillnad mellan inrikes och utrikes föddas sysselsättningsgrad.

Stark arbetsmarknad men också hög arbetslöshet

Den svenska arbetsmarknaden kännetecknas även sedan lång tid tillbaka av en internationellt sett hög arbetslöshet. Detta gäller oavsett konjunkturläge. Den höga arbetslösheten är delvis en effekt av det mycket höga deltagandet i arbetskraften i Sverige. I vår omvärld är i stället andelen av befolkningen som inte aktivt söker arbete betydligt större. Dessa personer klassas inte som arbetslösa och tillhör därför inte arbetskraften på det sätt den är definierad.³ Ett stort utbud av arbetskraft är emellertid i grunden positivt då det både gör det lättare för arbetsgivare att rekrytera och att personer som inte är sysselsatta – men söker arbete – generellt sett snabbare kommer i arbete.

Arbetslösheten drivs även upp av att många studerande söker arbete vid sidan av sina studier. Dessa individer klassificeras då som arbetslösa, trots att många av dem studerar på heltid. Detta är dock bara en effekt av utformningen av de internationellt överenskomna definitionerna för arbetslöshet. En konsekvens av detta är att de svenska arbetslöshetstalen blir höga även i ett internationellt perspektiv, inte minst för yngre åldersgrupper. Detta betyder dock inte att unga som grupp har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden i Sverige eller att ungdomsarbetslösheten är ett generellt arbetsmarknadspolitiskt problem.

Vid sidan av de sedvanliga måtten för internationella jämförelser av läget på arbetsmarknaden särskiljer sig Sverige positivt genom att endast en liten del av den yngre befolkningen helt saknar koppling till arbetsliv eller utbildning.⁴ Sammantaget innebär det att den svenska arbetsmarknaden både i grunden fungerar väl och är stark i ett internationellt perspektiv – trots den höga arbetslösheten.

Mycket hög arbetslöshet bland personer med kort utbildning och bland utrikes födda

Den höga svenska arbetslösheten inrymmer samtidigt mycket stora skillnader i arbetslöshet mellan olika grupper. Framför allt har utrikes födda, i synnerhet personer födda utanför Europa, och personer med kort utbildning⁵ betydligt högre arbetslöshet än andra grupper. Samma gäller för personer med en funktionsnedsättning.⁶

Bland inrikes födda och bland personer med gymnasial utbildning eller högre är tvärtom arbetslösheten mycket låg. Detta gäller i synnerhet i de åldrar där befolkningen traditionellt sett är allra mest yrkesverksam och oavsett konjunkturläge. På motsvarande sätt är dessa gruppers sysselsättningsgrad mycket hög. Också detta oavsett konjunkturläge.

Detta innebär att den höga svenska arbetslösheten döljer mycket stora skillnader i arbetslöshet mellan olika grupper. Sammantaget betyder detta att arbetslösheten är mycket ojämnt fördelad mellan olika grupper och att den svenska arbetsmarknaden är tydligt tudelad.

3 Läs mer om Arbetskraftsundersökningarna (AKU) via Statistiska centralbyråns hemsida: <https://www.scb.se/aku>.

4 Internationellt används begreppet NEET: Youth not in employment, education or training. Det svenska begreppet är unga som varken arbetar eller studerar (UVAS).

5 Med kort utbildning avses ej fullständig gymnasieutbildning.

6 SCB, (2025), *Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2024*.

Vissa grupper av arbetssökande har svag konkurrensförmåga

Trots en sammantaget väl fungerande och stark svensk arbetsmarknad finns det således grupper som har större svårigheter att få fotfäste på arbetsmarknaden än andra. Arbetsförmedlingen har under lång tid identifierat vissa gemensamma faktorer som återkommer bland personer som har särskilt svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Av Arbetsförmedlingens statistik framgår att personer med en eller flera av följande förutsättningar generellt sett har en svagare konkurrensförmåga på arbetsmarknaden:

- Högst förgymnasial utbildning
- Utomeuropeiskt född
- Funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- 55 år eller äldre

Personer som med någon av de tre förstnämnda förutsättningarna tenderar att vara arbetslösa såväl i högre grad som under längre perioder än personer som inte har samma bakgrund eller omständigheter. Äldre yrkesverksamma har generellt en stark position på arbetsmarknaden, men vid arbetslöshet är risken för långtidsarbetslöshet större än för andra åldersgrupper.

Arbetsförmedlingen konstaterar att personer som ingår i en eller flera av ovan nämnda grupper i genomsnitt löper större risk för långtidsarbetslöshet och därför generellt sett har en svagare konkurrensförmåga på arbetsmarknaden vid arbetslöshet. Arbetsförmedlingen betonar dock att de individuella förutsättningarna skiljer sig åt, och att en person som tillhör någon av grupperna ovan inte nödvändigtvis har svårt att få arbete.⁷

⁷ Läs mer om Arbetsförmedlingens definition av inskrivna arbetslösa med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden i exempelvis Arbetsförmedlingen, (2025) *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2025 - Utvecklingen på arbetsmarknaden 2025-2027*.

FÖRDJUPNING

En mycket stor andel av de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen står långt från arbetsmarknaden

Bland de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen står en mycket stor andel arbetssökande långt eller mycket långt från arbetsmarknaden. Antalet personer med svag konkurrensförmåga har ökat under lång tid och utgör nu omkring 70 procent av samtliga inskrivna arbetslösa. Bland de som varit arbetslösa ett år eller mer överstiger samma andel 80 procent och bland de som varit utan arbete två år eller mer är samma andel närmare 90 procent.⁸

Att en så stor andel av de inskrivna arbetslösa har svag konkurrensförmåga förklaras till stor del av en förändrad sammansättning av befolkningen med en större andel utrikes födda och av att Arbetsförmedlingens uppdrag ändrats. De förändringar av sjukförsäkringen som trädde i kraft 2008 har tillsammans med att Arbetsförmedlingen sedan 2010 ansvarar för etableringen av vissa nyanlända medfört att andelen inskrivna arbetslösa med svag konkurrensförmåga har ökat tydligt. Innan dessa reformer trädde i kraft utgjorde gruppen med svag konkurrenskraft som mest ungefär hälften av de inskrivna arbetslösa. Sammansättningen av de inskrivna arbetslösa har således ändrats kraftigt.

Få jobb för personer med kort utbildning

Den svenska arbetsmarknaden karaktäriseras även av att andelen jobb utan eller med endast låga formella utbildningskrav är låg. Andelen har även minskat över tid. Tillgången till jobb för personer med kort utbildning är även låg i ett internationellt perspektiv. Detta då andelen jobb med låga formella krav är lägre på den svenska arbetsmarknaden jämfört med hur det ser ut i jämförbara länder i vår omvärld.⁹ Annorlunda uttryckt så har Sverige en mer kunskapsintensiv eller avancerad arbetsmarknad jämfört med många andra länder.

För att etablera sig på arbetsmarknaden krävs därför generellt sett en fullföljd gymnasieutbildning. Möjligheterna för dem som helt eller delvis saknar gymnasiebetyg att hitta ett arbete är väsentligt sämre än för dem med fullständiga gymnasiebetyg vilket visas av att personer med kort utbildning har en lägre sysselsättningsgrad och högre arbetslöshet än övriga utbildningsgrupper. Att den svenska arbetsmarknaden har få jobb för personer med kort utbildning jämfört med i vår omvärld innebär helt enkelt att trösklarna till arbetsmarknaden är högre i Sverige jämfört med i många andra länder.

Tydligt tudelad arbetsmarknad och en ökad andel långtidsarbetslösa

Att många arbetslösa har svag konkurrensförmåga och därför står långt eller mycket långt från arbetsmarknaden bekräftar bilden att arbetslösheten är ojämnt fördelad och att arbetsmarknaden är tydligt tudelad. Situationen förvärras av att en ökad andel av de inskrivna arbetslösa på

⁸ Arbetsförmedlingen, (2025), *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2025 - Utvecklingen på arbetsmarknaden 2025–2026*.

⁹ Riksbanken, (2025), Ekonomisk kommentar, *Förbättrad matchning på arbetsmarknaden de senaste åren* samt Arbetsförmedlingen, (2025), *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2025 - Utvecklingen på arbetsmarknaden 2025–2026*.

Arbetsförmedlingen har varit utan arbete ett år eller mera och därmed är långtidsarbetslösa. Åren närmast efter 2010 hade drygt 30 procent av de inskrivna arbetslösa varit utan arbete ett år eller mer. Under de senaste åren har samma andel uppgått till drygt 40 procent.

Den ändrade sammansättningen av de arbetssökande där en mycket stor andel står långt eller mycket långt från arbetsmarknaden och med en högre andel långtidsarbetslösa än tidigare visar på en tydligt ojämnt fördelad arbetslöshet och på en tydligt tudelad arbetsmarknad med en hög strukturell arbetslöshet.

Långtidsarbetslösheten är den största arbetsmarknadspolitiska utmaningen

Det råder stor enighet inom forskningen om att långa tider av arbetslöshet är en särskilt allvarlig form av arbetslöshet. Detta av flera skäl. Forskningen visar att chansen att komma i arbete minskar med tiden i arbetslöshet. Längre arbetslöshetsperioder försvårar möjligheterna att komma i arbete bland annat genom förlorad kompetens och missad kompetensutveckling, men också genom förlust av nätverk. De långsiktigt negativa effekterna av långtidsarbetslösheten gör den till den största utmaningen på arbetsmarknaden – både för samhället och för individerna.¹⁰

Svåra förutsättningar för matchningen

Arbetsmarknaden står aldrig stilla och omsättningen av arbeten är stor oavsett konjunkturläge. Under ett år sker mellan 1,3 och 1,5 miljoner rekryteringar.¹¹ Det finns således många jobböppningar för de som är arbetssökande – oavsett om man är arbetslös, söker ett nytt arbete eller ska träda in på arbetsmarknaden efter att exempelvis ha studerat. Trots denna omfattande dynamik och höga efterfrågan på arbetskraft finns det arbetslöshet, varav en del blir arbetslösa länge.

I debatten hävdas det ibland att matchningen – alltså hur de arbetssökande och de lediga platserna så att säga hittar varandra – är svag eller ibland rent av dålig. Kärnan i problemet är snarare att *förutsättningarna* för matchningen på arbetsmarknaden har blivit allt svårare och nu är bland de svåraste någonsin. Det beror i sin tur på att jobben för personer med kort utbildning blivit färre samtidigt som allt fler arbetssökande står långt från arbetsmarknaden.

Kärnan i problemet är att *förutsättningarna* för matchningen på arbetsmarknaden har blivit allt svårare och nu är bland de svåraste någonsin. Jobben för personer med kort utbildning har blivit färre samtidigt som allt fler arbetssökande står långt från arbetsmarknaden.”

¹⁰ Läs mer i "Åtgärder mot långtidsarbetslöshet - Ett inspel inför budgetpropositionen för 2022. Ett initiativ från LO, TCO och Saco", (2021).

¹¹ SCB, Arbetskraftsundersökningarna.

Parternas omställningsorganisationer ger stöd till yrkesverksamma som riskerar arbetslöshet

Omställningsorganisationerna på arbetsmarknaden erbjuder flera tjänster och stöd till yrkesverksamma som riskerar arbetslöshet, till exempel individuellt anpassat stöd och vägledning som underlättar för dem att hitta ett nytt arbete eller en utbildning redan innan de har blivit arbetslösa. Detta stöd är mycket värdefullt och en mycket hög andel av de som får stöd av omställningsorganisationerna har ett nytt arbete eller har påbörjat en utbildning redan inom sex månader från att de varslats om uppsägning.

Omställningsorganisationerna har också en central roll när en yrkesverksam person vill studera med omställningsstudiestöd. En av deras uppgifter är att bedöma om studierna stärker den yrkesverksammas ställning på arbetsmarknaden vilket krävs för att omställningsstudiestöd ska beviljas.

Omställningsorganisationerna fyller även en viktig funktion genom att i många fall betala ut en kompletterande ersättning vid arbetslöshet som tillsammans med fackförbundens inkomstförsäkringar kan kompensera för en större del av inkomstförlusten vid arbetslöshet. En tjänsteman som blir arbetslös får sällan de 80 procent av sin tidigare inkomst vid arbetslöshet som är den högsta ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen.

FÖRDJUPNING

Vad är en omställningsorganisation?

Inom flera avtalsområden på arbetsmarknaden har fackförbund och arbetsgivarorganisationer tecknat kollektivavtal för att hantera gemensamma utmaningar inom omställning och kompetensutveckling, så kallade omställningsavtal. För att administrera överenskommelserna i omställningsavtalen och de tjänster och förmåner som är tillgängliga för de arbetstagare och arbetsgivare som omfattas av avtalen, har parterna inom respektive områden bildat omställningsorganisationer.

Det finns flera omställningsorganisationer. De största är TRR Trygghetsrådet, Trygghetsfonden TSL, Omställningsfonden och Trygghetsstiftelsen. De arbetstagare som inte omfattas av ett kollektivavtal tillhör den offentliga omställningsorganisationen vid Kammarkollegiet. Omställningsorganisationernas verksamhet och parternas överenskommelser finansieras genom en avgift baserad på lönesumman från anslutna arbetsgivare.

Vilka tjänster som en omställningsorganisation kan erbjuda och vilka förmåner som de hanterar, varierar mellan olika omställningsavtal. I allmänhet erbjuder omställningsorganisationerna studie- och yrkesvägledning, kartläggningssamtal och validering, samt möjlighet till kompletterande studiestöd och kompletterande ersättning vid arbetslöshet.

TCO:s viktigaste arbetsmarknadspolitiska förslag för en bättre kompetensförsörjning

Sverige behöver en mer ambitiös och långsiktig aktiv arbetsmarknadspolitik

Sveriges tydligt tudelade arbetsmarknad och de svåra förutsättningarna för matchningen mellan de arbetssökande och arbetsgivarnas rekryteringsbehov gör att TCO ser behov av en mer ambitiös och långsiktig aktiv arbetsmarknadspolitik.

Behovet av mer aktiv arbetsmarknadspolitik är stort nu men kommer av allt att döma att vara stort även framöver. Den demografiska utvecklingen framöver gör att behoven av arbetskraft då sannolikt kommer att bli mycket stora. Att tillskotten av personer i arbetsför ålder samtidigt väntas bli lägre än vad vi varit vana vid gör att behovet av rustande och aktiverande arbetsmarknadspolitiska insatser är stort både nu och på sikt.

Många av dem som står långt eller mycket långt från arbetsmarknaden har även varit utan arbete länge. Gemensamt för många av dem är också att de endast har en förgymnasial utbildning. För att öka möjligheterna för fler att komma i arbete krävs olika former av stöd och insatser. Eftersom problemen och utmaningarna på arbetsmarknaden är specifika – inte generella – måste även insatserna vara specifika och inte generella.

Insatser

Eftersom problemen och utmaningarna på arbetsmarknaden är specifika – inte generella – måste även insatserna vara specifika och inte generella.

Mer stöd till de arbetssökande skulle även underlätta vardagen för såväl arbetsgivare som yrkesverksamma. Brist på arbetskraft och brist på kollegor är redan idag ett problem i många verksamheter och på många arbetsplatser och den demografiska utvecklingen framöver innebär sannolikt ytterligare utmaningar för arbetskraftsförsörjningen – både i näringslivet och i offentliga verksamheter.

En mer ambitiös och långsiktig aktiv arbetsmarknadspolitik är alltså bra för de som saknar arbete, för de som har ett arbete och för arbetsgivarna. Därmed är det bra för Sverige.

Staten och Arbetsförmedlingen ska ha huvudansvaret för arbetsmarknadspolitik

TCO anser att staten genom Arbetsförmedlingen ska fortsätta ha huvudansvaret för arbetsmarknadspolitik. Skälet är att arbetsmarknadspolitik är en nationell angelägenhet och att staten därmed ska ha det primära ansvaret. Arbetsförmedlingen är och ska även fortsätta vara den centrala aktören i den aktiva arbetsmarknadspolitik. Baserat på vad som ger bäst resultat och är mest kostnadseffektivt ska dock Arbetsförmedlingen, liksom både idag och tidigare, både bedriva verksamhet i egen regi och anlita externa leverantörer.¹²

Det är samtidigt statens ansvar att säkerställa att Arbetsförmedlingen har tillräckliga resurser för att kunna tillhandahålla en ändamålsenlig service till både arbetssökande och arbetsgivare. I detta ingår bland annat att staten måste ge Arbetsförmedlingen förutsättningar att öka både antalet arbetsförmedlare och sin lokala närvaro i landet samt att kunna bedriva ett mer aktivt arbete tillsammans med arbetsgivare än idag. Arbetsförmedlingens kontakter med arbetsgivare är särskilt viktiga för att skapa vägar in på arbetsmarknaden för personer som står långt ifrån densamma.¹³

” En väl fungerade samverkan mellan stat och kommun ökar inte minst möjligheterna för personer som står särskilt långt från arbetsmarknaden att komma i arbete eller börja studera.

Den statliga arbetsmarknadspolitik ska även samspela med kommunernas arbetsmarknadsverksamheter. En väl fungerade samverkan mellan stat och kommun ökar inte minst möjligheterna för personer som står *särskilt* långt från arbetsmarknaden att komma i arbete eller börja studera. I detta ingår även behovet av en väl fungerande samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Även kopplingen mellan arbetsmarknadspolitik och kommunernas ansvar för vuxenutbildningen och för svenska för invandrare (sfi) är mycket viktig.

12 Läs mer i Egebark, J, L Laun, L Liljeberg, M Rödin, M Söderström, E Videnord och J Vikström, (2024), *En effektutvärdering av arbetsförmedling med fristående leverantörer*, IFAU 2024:17.

13 Vikten av att Arbetsförmedlingen har god kännedom om förutsättningarna på lokala arbetsmarknader – vilket bygger på lokal närvaro och ett aktivt arbete för att stödja arbetsgivare i deras rekryteringar – beskrivs exempelvis i Chung, M, J Egebark, A Forslund, L Laun, M Rödin och J Vikström, (2024), "Effekter av förstärkta förmedlingsinsatser – lärdomar från ett randomiserat experiment", *Ekonomisk debatt*, årgång 52, nr 2, s 6-18.

Också andra aktörer har viktiga roller inom arbetsmarknadspolitiken. Civilsamhällets organisationer och olika former av idéburna verksamheter är ofta viktiga för att nå och stötta personer som står längre från arbetsmarknaden. Det är därför viktigt att staten även skapar goda förutsättningar för dessa aktörer och för deras verksamheter.

Arbetsmarknadspolitiken behöver även samspela med det stöd som erbjuds av arbetsmarknadens parter omställningsorganisationer. Fackförbundens och arbetsgivarnas omställningsorganisationer har goda möjligheter att hjälpa yrkesverksamma personer som har sagts upp från sina anställningar redan innan anställningen har upphört och de har blivit arbetslösa. Det innebär att omställningsorganisationerna i ett tidigt skede kan ge arbetssökande stöd i deras omställning till ett nytt arbete.

Det behövs alltså mer aktiv arbetsmarknadspolitik – med exempelvis matchande och rustande insatser eller i form av anställningar med stöd – anpassat efter de arbetssökandes behov och baserat på vad forskningen visat är effektivt. Det är samtidigt viktigt att insatserna inte innebär ökade risker för missbruk eller arbetslivskriminalitet. Insatserna får således inte heller snedvrider konkurrensen i näringslivet.

Fler arbetslösa behöver få en yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning

Fler arbetslösa behöver få ta del av Arbetsförmedlingens yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildning. Det är en dokumenterat effektiv insats som rustar de arbetssökande och på så sätt ökar deras möjligheter att komma i arbete. Samtidigt lindrar det bristen på yrkesutbildad arbetskraft.¹⁴

Under de senaste åren har endast drygt 6 000 personer per månad deltagit i en arbetsmarknadsutbildning.¹⁵ Det är en historiskt låg nivå som bör kunna höjas.

Fler arbetslösa bör gå till reguljära studier

Även behovet av att fler arbetslösa övergår till reguljära studier är stort. Antalet arbetssökande som saknar en fullständig gymnasieutbildning har legat på en hög nivå under mycket lång tid och nästan var tredje inskriven arbetslös på Arbetsförmedlingen, det vill säga fler än 100 000 personer, har en kort utbildning.¹⁶ Fler arbetslösa bör därför gå till reguljära studier. För många arbetssökande innebär detta utbildning på grundläggande nivå. Det är en lämplig väg för fler än idag, om än inte för alla med kort utbildning. Under de senaste åren har mellan 40 000 och 60 000 inskrivna arbetslösa årligen gått till reguljära studier, motsvarande mellan 3 000 och 5 000 personer i genomsnitt per månad. Detta är väsentligt färre än under 1990-talet och åren 2000-2006.¹⁷

Vikten av att fler arbetssökande går till reguljära studier understryks av att den svenska arbetsmarknaden är kunskapsintensiv och att antalet lediga

¹⁴ Arbetsförmedlingen, (2025), *Arbetsmarknadsutbildningars kostnadseffektivitet och bidrag till kompetensförsörjningen*.

¹⁵ Arbetsförmedlingen, *Prognos för utbetalningar*, olika publiceringstillfällen.

¹⁶ Arbetsförmedlingen, (2025), *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2025 - Utvecklingen på arbetsmarknaden 2025-2027*.

¹⁷ Regeringskansliet, Arbetsmarknadsdepartementet, (2024), *Förbättrat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner*, Ds 2024:8.

jobb utan krav på fullständiga gymnasiebetyg därför är mycket få. Det gör att de som saknar en gymnasieutbildning i allmänhet har mycket svårt att komma i arbete. Med mer stöd och vägledning bör fler arbetssökande kunna gå till reguljära studier. TCO anser att trösklarna för övergång till reguljära studier för arbetssökande bör vara så låga som möjligt.

Arbetslösa som står långt från arbetsmarknaden behöver mer stöd

Fler av de arbetslösa som står långt eller mycket långt från arbetsmarknaden behöver mer personligt och individanpassat stöd för att förbättra sina möjligheter att komma i arbete eller börja studera. Detta gäller inte minst utomeuropeiskt födda och personer med någon form av funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Personligt och individanpassat stöd är ett dokumenterat effektivt arbetsmarknadspolitiskt verktyg som även kan vara samhällsekonomiskt lönsamt, trots att det är personalintensivt, vilket Arbetsförmedlingens utvärdering av verksamheten Matchning från dag 1 visat.¹⁸

Viktigt med mer stöd till personer med funktionsnedsättning

Bland de arbetssökande finns många med någon form av funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Antalet arbetssökande som tar del av Arbetsförmedlingens särskilda insatser för denna grupp har dock minskat tydligt under de senaste åren. TCO ser ökad sysselsättning bland personer med funktionsnedsättning som ett sätt att främja inkludering och ökad delaktighet i samhället och vill därför att fler arbetssökande med funktionsnedsättning ska få det stöd de behöver. Det handlar både om ökat personligt stöd från Arbetsförmedlingen och att fler får en anställning med någon form av lönesubvention, exempelvis en lönebidragsanställning.

”TCO ser ökad sysselsättning bland personer med funktionsnedsättning som ett sätt att främja inkludering och ökad delaktighet i samhället och vill därför att fler arbetssökande med funktionsnedsättning ska få det stöd de behöver.

¹⁸ Se exempelvis Chung, M, J Egebark, A Forslund, L Laun, M Rödin och J Vikström, (2024), ”Effekter av förstärkta förmedlingsinsatser – lärdomar från ett randomiserat experiment”, *Ekonomisk debatt*, årgång 52, nr 2, s 6-18 eller Arbetsförmedlingen, (2022), *Kostnadsanalys av matchningsinsatser för nyanlända*, Arbetsförmedlingen analys 2022:11 eller Finanspolitiska rådet, (2024), *Svensk finanspolitik - Finanspolitiska rådets rapport 2024*.

Fler arbetssökande behöver få en insats på en arbetsplats

TCO ser även behov av att fler arbetslösa får en insats på en arbetsplats – alltså en kortare praktik eller en anställning med någon form av lönesubvention. Det handlar om arbetspraktik, anställningsstöd, nystartsjobb eller de nya etableringsjobben. Även för anställningar med lönestöd finns starkt stöd från forskningen att detta är effektiva insatser för att få fler i arbete.¹⁹

Under de senaste åren har dock antalet personer som får ett lönestöd mer än halverats. I kombination med att fler arbetssökande behöver ett personligt och individanpassat stöd från Arbetsförmedlingen vill därför TCO att fler arbetssökande ska få en insats på en arbetsplats. Anställningar med stöd är särskilt viktiga för arbetssökande med kort utbildning men som av olika anledningar kanske inte har förutsättningar att studera.

Sverige har behov av mer stöd till de arbetslösa

Sammanfattningsvis efterlyser TCO mer aktivt stöd till de arbetslösa. Helt enkelt en mer ambitiös och långsiktig arbetsmarknadspolitik som utgår från de arbetssökandes behov och vars olika byggstenar både kompletterar och ibland även förutsätter varandra. Olika stöd kan även kombineras i kedjor för att en arbetssökande i slutändan ska komma i arbete eller utbildning. I grund och botten är detta klassisk arbetsmarknadspolitik men som – om den utformas på rätt sätt och riktas till rätt personer – numera även har starkt stöd från forskningen.

TCO:s viktigaste arbetsmarknadspolitiska förslag för en bättre kompetensförsörjning

- Staten och Arbetsförmedlingen ska fortsätta ha huvudansvaret för arbetsmarknadspolitiken.
- Fler arbetslösa behöver få ta del av en yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning.
- Fler arbetslösa bör gå till reguljära studier. Det är en lämplig väg för fler än idag om än inte för alla med kort utbildning.
- Fler av de arbetslösa som står långt från arbetsmarknaden behöver mer personligt och individanpassat stöd. I detta ingår även ökat stöd till arbetssökande med funktionsnedsättningar.
- Fler arbetslösa behöver få en insats på en arbetsplats. Anställningar med stöd och arbetspraktik är särskilt viktiga för de med kort utbildning men som av olika anledningar kanske inte har förutsättningar att studera.

¹⁹ Se exempelvis Forslund, Anders, (2018), *Subventionerade anställningar - Avvägningar och empirisk evidens*, IFAU 2018:14 eller Finanspolitiska rådet, (2024), *Svensk finanspolitik - Finanspolitiska rådets rapport 2024* eller Liljeberg, L och M Lundin, (2025), *Introduktion till jobb - Kartläggning av subventionerade anställningar och effekter av introduktionsjobben*, IFAU 2025:22.

En attraktiv arbetslöshetsförsäkring stärker samhällets omställningsförmåga

Vid sidan av god tillgång till utbildning och en aktiv arbetsmarknadspolitik kräver en hög förändringstakt på arbetsmarknaden att den som blir arbetslös kan få en arbetslöshetsersättning som ger trygghet under omställningen till ett nytt arbete. För TCO betyder det en arbetslöshetsförsäkring med goda ersättningsvillkor och rimliga kvalifikationskrav. Det handlar om att göra arbetslöshetsförsäkringen mer attraktiv så att så många som möjligt väljer att vara med i en arbetslöshetskassa

Taket i arbetslöshetsförsäkringen behöver höjas och indexeras

Att arbetslöshetsersättningen täcker en större del av inkomstförlusten vid arbetslöshet är viktig både för arbetslöshetsförsäkringens legitimitet och för dess förmåga att hantera arbetsmarknadens omställningsbehov. För att den som blir arbetslös ska kunna koncentrera sig på att hitta ett nytt arbete behöver arbetslöshetsersättningen täcka en större del av inkomstbortfallet. TCO anser att 80 procent av arbetstagarna ska kunna få 80 procent av sin tidigare lön i arbetslöshetsersättning från den allmänna arbetslöshetsförsäkringen. Så är det inte idag.

I arbetslöshetsförsäkringen begränsas ersättningens storlek genom ett inkomsttak. Detta inkomsttak höjs för lite och för sällan och följer därmed inte löneutvecklingen på arbetsmarknaden. Det betyder att arbetstagare med inkomster över det fastställda inkomsttaket inte får 80 procent av sin tidigare lön vid arbetslöshet och att värdet av arbetslöshetsförsäkringen successivt urholkas. Enligt TCO:s beräkningar får endast 18 procent av tjänstemännen 80 procent av sin tidigare lön i arbetslöshetsersättning och en genomsnittlig tjänsteman får som mest 58 procent av sin tidigare lön i ersättning vid arbetslöshet.²⁰ Mot denna bakgrund anser TCO att taket i arbetslöshetsförsäkringen behöver höjas och indexeras för att följa löneutvecklingen.

” Enligt TCO:s beräkningar får endast 18 procent av tjänstemännen 80 procent av sin tidigare lön i arbetslöshetsersättning och en genomsnittlig tjänsteman får som mest 58 procent av sin tidigare lön i ersättning vid arbetslöshet.

Många tjänstemän omfattas också av arbetsmarknadens parter omställningsavtal och fackförbundens inkomstförsäkringar som kompletterar den allmänna arbetslöshetsförsäkringen och kompenserar för en betydande del av tjänstemännens inkomstbortfall vid arbetslöshet. När taket i arbetslöshetsförsäkringen inte följer inkomstutvecklingen ökar därmed de

20 Läs mer i TCO, (2025), *Ny a-kassa – samma brister. Försäkringen urholkas för varje år.*

kostnader som bärs av parternas omställningsorganisationer och fackförbundens inkomstförsäkringar. Det är aktörer som inte har samma möjligheter som staten att hantera snabba kostnadsökningar vid stigande arbetslöshet. Ett höjt och indexerat tak i den allmänna arbetslöshetsförsäkringen skulle därför innebära att staten tar ett större ekonomiskt ansvar för tjänstemännens omställning och stärka samhällets omställningsförmåga.

Nedtrappningen av arbetslöshetsersättningen förbättrar inte matchningen på arbetsmarknaden

Nedtrappningen av arbetslöshetsersättningen tillför ytterligare ett stressmoment som flyttar den arbetssökandes fokus från arbetssökandet till privatekonomin. Både individ och samhälle har gjort stora investeringar i tjänstemännens utbildning. Det är därför viktigt att denna investering tas tillvara genom att personen får ett nytt arbete som motsvarar personens erfarenhet och kompetens. Det resulterar i en bättre matchning som både individen och samhället tjänar på.

TCO anser att den snabbare nedtrappningen som har införts under 2025 behöver förändras för att undvika att de tjänstemän som förlorar sitt arbete försätts i ekonomiska svårigheter och för tidigt tvingas in i ett arbete som inte motsvarar deras erfarenhet och kompetens.

Arbetslöshetsförsäkringen behöver omfatta fler

Det är frivilligt att vara medlem i en arbetslöshetskassa. En attraktiv arbetslöshetsförsäkring med ett högre och indexerat tak och generösa kvalifikationsvillkor stärker försäkringens legitimitet och lockar fler personer att gå med i en a-kassa. När fler är medlemmar i en a-kassa och därmed skyddas av arbetslöshetsförsäkringen stärks samhällets motståndskraft och omställningsförmåga.

Dagens arbetslöshetsförsäkring baseras på inkomster. En arbetssökande måste under en period ha haft tillräckligt höga inkomster för att uppfylla ett inkomstvillkor för att kunna få ersättning. TCO anser att det är viktigt att så många som möjligt har tillgång till arbetslöshetsförsäkringen och är medlemmar i en a-kassa. Det gäller såväl arbetstagare, egenföretagare som kombinatorer. Därför behöver inkomstvillkoret vara tillräckligt lågt för att så många som möjligt ska kunna kvalificera sig. För att studenter som har slutfört eftergymnasiala studier ska få tillgång till arbetslöshetsförsäkringen anser TCO att det bör införas ett studerandevillkor.

De fristående arbetslöshetskassorna fyller en viktig funktion på arbetsmarknaden

De svenska arbetslöshetskassorna är ekonomiska föreningar som har i uppdrag att hantera den statliga arbetslöshetsförsäkringen. Arbetslöshetsförsäkringen har sina rötter hos fackförbunden och de flesta a-kassor har startats av fackföreningar. Staten har gradvis ökat sitt ansvar för arbetslöshetsförsäkringen och a-kassorna är idag till stora delar frikopplade från fackförbunden. Ett medlemskap i en a-kassa är frivilligt men många medlemmar i fackförbunden och a-kassorna upplever en nära koppling mellan organisationerna. Den som är medlem i en a-kassa omfattas av ett mycket bättre inkomstskydd vid arbetslöshet än den som inte är medlem.

De fristående a-kassorna är en viktig del av den svenska arbetsmarknadsmodellen och utgör grunden för de kompletterande system som arbetsmarknadens parter har byggt upp genom kollektivavtal och försäkringar. De fristående a-kassornas branschkännedom är också viktig för utarbetandet av praxis inom arbetslöshetsförsäkringen.

Förändringar i systemet med fristående a-kassor riskerar därmed att få långtgående konsekvenser för anslutningsgraden till såväl fackförbund som a-kassor, vilket i sin tur påverkar den svenska arbetsmarknadsmodellens stabilitet. Den nuvarande modellen med fristående a-kassor ger omställningssystemet en stabilitet och måste därför värnas.

FÖRDJUPNING

Arbetslöshetsförsäkringen och omställningen på arbetsmarknaden

Arbetslöshetsförsäkringen administreras av 24 arbetslöshetskassor som är fristående ekonomiska föreningar.

Arbetslöshetsförsäkringen ger den som blir arbetslös möjlighet till arbetslöshetsersättning som motsvarar upp till 80 procent av inkomsten före arbetslösheten.

Ersättningsnivån trappas ner under arbetslöshetsperioden. Under de första 100 dagarna är ersättningsnivån 80 procent, dag 101–200 av arbetslösheten är den 70 procent och dag 201–300 är ersättningsnivån 65 procent.

Det finns också ett övre inkomsttak som begränsar hur hög arbetslöshetsersättningen kan vara. För närvarande motsvarar taket i arbetslöshetsförsäkringen 80 procent av en månadslön på 34 000 kronor.

Arbetsmarknadens parter har inom flera kollektivavtalsområden tecknat omställningsavtal som ger arbetssökande ett stöd i arbetssökandet och kompletterande ersättningar som fyller ut mellanskillnaden mellan taket i arbetslöshetsersättningen och tidigare lön.

Ovanpå eventuell avtalsersättning tillkommer fackförbundens inkomstförsäkringar som vanligtvis ”toppar upp” ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen och omställningsavtalens ersättning upp till 80 procent av tidigare lön. I de fall där avtalsersättningar saknas kan fackförbundens inkomstförsäkringar täcka upp för hela skillnaden mellan taket i arbetslöshetsförsäkringen och en ersättningsnivå som motsvarar 80 procent av tidigare lön.

Migrationen till arbetsmarknaden bidrar till Sveriges kompetensförsörjning

Invandringen av utländsk arbetskraft till den svenska arbetsmarknaden spelar en viktig roll för kompetensförsörjningen, särskilt i vissa yrken och delar av landet. Sedan Sveriges EU-inträde finns det flera tillstånd för arbete i Sverige och vägar för utländsk arbetskraft till den svenska arbetsmarknaden. Arbetsgivare kan till exempel rekrytera personer som är bosatta inom EU, rekrytera tredjelandsmedborgare som beviljas arbetstillstånd eller använda arbetskraft som utstationeras till Sverige.

Svåröverskådliga regelverk försvårar kompetensförsörjningen och ökar riskerna för arbetstagarna

Gemensamt för tillstånden för arbete är att de styrs av svåröverskådliga och krångliga regelverk. Små misstag eller felsteg, oavsett vem som begår dem, kan leda till att arbetstagaren förlorar sitt tillstånd att arbeta och vistas i Sverige. Detta skapar en otrygghet för arbetstagaren som kan utnyttjas av oseriösa och kriminella aktörer i arbetslivskriminella upplägg. Komplicerade regelverk medför därutöver långa handläggningstider och försvårar seriösa arbetsgivares rekrytering.

När reglerna för arbetstillstånd skruvas åt för att minska arbetskraftsinvandringen till Sverige skapas nya svåröverskådliga regler; undantag introduceras för att kompensera för bristen på arbetskraft inom utvalda yrken och önskvärda grupper prioriteras i hanteringen. När det blir svårare att få ett arbetstillstånd ökar risken att migrationen till arbetsmarknaden tar andra vägar som är svårare att övervaka.

Arbetskraftsmigrationen behöver fungera bättre tillsammans med arbetsmarknaden – inte mot den!

TCO vill att Sverige ska vara ett tryggt och attraktivt arbetsland för alla arbetstagare som arbetar i landet. Det är också viktigt att arbetsgivare har goda möjligheter att rekrytera den arbetskraft de behöver. På den svenska arbetsmarknaden hanteras arbetsmarknadens parter ibland motstridiga intressen i förhandlingar och kollektivavtal. Mot den bakgrunden driver TCO att de migrationsrättsliga regelverk som styr arbetstillstånd ska förenklas och anpassas för att fungera bättre tillsammans med arbetsmarknaden, kollektivavtalen och arbetsrätten. På så sätt underlättas seriösa arbetsgivares rekrytering samtidigt som parterna får lättare att hävda villkoren på arbetsmarknaden och stärka tryggheten för utländska arbetstagare.

Om TCO

TCO är en partipolitiskt fristående centralorganisation som samlar 12 fackförbund med över 1,2 miljoner medlemmar. Vår uppgift är att påverka politiken och samhällsutvecklingen för goda villkor i arbetslivet. TCO-förbundens medlemmar är både välutbildade och professionella yrkesutövare. De jobbar i landets privata tjänste- och industriföretag, kommuner, regioner, kyrka, statliga myndigheter och i den ideella sektorn. Bland yrkesgrupperna finns allt från ingenjörer och journalister till poliser, ekonomer och sjuksköterskor. Över 60 procent av medlemmarna är kvinnor.

Vill du veta mer? Gå in på www.tco.se

Tjänstemännens centralorganisation
Linnégatan 14, 114 94 Stockholm
Tel 08-782 91 00, tco.se

